

СИТЕНКО Олексій Григорович (12. 02. 1927, с. Нові Млини Батуринського, нині Ніжинського р-ну Чернігівської обл. — 11. 02. 2002, Київ) — фізик. Батько [Ю. Ситенка](#). Доктор фізико-математичних наук (1959), професор (1961), академік НАНУ (1982). Заслужений діяч науки і техніки України (1996). Державна премія України в галузі науки і техніки (1992), премії імені К. Синельникова АН УРСР (1976) та імені М. Боголюбова НАНУ (1994), міжнародна премія імені В. Тірінга (2000). Державні нагороди СРСР. Закінчив Харківський університет (1949), де 1952—61 й працював: 1960—61 — професор кафедри теоретичної фізики. 1961—67 — завідувач відділу теоретичної ядерної фізики Інституту фізики АН УРСР; 1968—2002 — завідувач відділу теорії ядерних реакцій, 1988—2002 — директор Інституту теоретичної фізики НАНУ (обидва — Київ); одночасно 1964—74 — завідувач, 1975—2002 — професор кафедри теорії ядра та елементарних частинок Київського університету. Головний редактор «Українського фізичного журналу» (1988—2002). Іноземний член Королівської Шведської АН (1991), почесний член Угорської АН (1997), член Американського фізичного товариства (1992). Наукові дослідження у галузі теоретичної ядерної фізики, фізики плазми та радіофізики. Побудував теорію прямих ядерних реакцій; передбачив дифракційне розщеплення нейтрона (спільно з [О. Ахієзером](#)); створив теорію дифракційних ядерних процесів при високих енергіях (теорія Ситенка—Глаубера); сформулював інтегральні рівняння для системи трьох нуклонів з урахуванням спінів та ізоспінів частинок (разом з [В. Харченком](#)); вивчив

інклюзивне розсіяння електронів на ядрах при високих енергіях; розробив електродинаміку магнетоактивної плазми, вперше для якої ввів тензор діелектричної проникності з урахуванням просторової та часової дисперсії; визначив інтенсивність черенківського випромінювання електричним зарядом при проходженні через феродіелектрики та магнітоактивні середовища; розвинув теорію електромагнітних флюктуацій у плазмі та передбачив у ній комбінаційне розсіяння електромагнітних хвиль; сформулював флюктуаційно-дисипативну теорему для нерівноважної плазми; розвинув теорію нелінійних процесів, яку застосував для опису турбулентної плазми. Один з ініціаторів-засновників проведення Міжнародних конференцій з фізики плазми (від 1971). Активний прихильник вживання української мови в науці, культурі та всіх сферах життя. Був серед 139 тих, хто 1989 направив керівникам радянського уряду і партії листа з протестом проти закритих судових процесів і репресій над українською інтелігенцією.

Основні праці

Коллективные колебания в плазме. Москва, 1964 (співавт.); Электромагнитные флуктуации в плазме. Х., 1965; Лекции по теории ядра. Москва, 1972 (співавт.); Электродинамика плазмы. Москва, 1974 (співавт.); Флуктуации и нелинейное взаимодействие волн в плазме. К., 1977; Теория ядерных реакций. Москва, 1983; Теория розсіяння. К., 1993; Эховые явления в плазме и в плазмоподобных средах. К., 1994 (співавт.); Основы теории плазмы. К., 1994 (співавт.); Теория ядра. К., 2000 (співавт.).

Рекомендована література

1. Ситенко Алексей Григорьевич: Биобиблиогр. указ. К., 1987;
2. Ситенко Олексій Григорович // Вісн. НАНУ. 2002. № 3;
3. Академік Олексій Ситенко. До 75-річчя з дня народження. К., 2002;
4. Інститут теоретичної фізики ім. М. М. Боголюбова НАН України. 1966—2015. К., 2015;
5. Таньшина А. Світочі науки. Олексій Ситенко // Світогляд. 2016. № 2;
6. Її ж. Олексій Григорович Ситенко: Керманич, учений, громадянин // Східно-європейський фізичний журнал. 2021. Т. 1.

[А. Г. Загородній](#), [С. М. Перепелиця](#)

Бібліографічний опис:

Ситенко Олексій Григорович / А. Г. Загородній, С. М. Перепелиця // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. — К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2024. — Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-885387>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).